

**REFLEKSIV YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA KASBIY
BARQARORLIK KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI**

Akramjonova Feruza Akramjonovna
NamDPI Tayanch doktoranti

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21218051>

ANNOTATSIYA. Mazkur ilmiy maqolada refleksiv yondashuv asosida bo‘lajak tarbiyachilarda kasbiy barqarorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari va pedagogik imkoniyatlari keng yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy maktabgacha ta’lim tizimi talablaridan kelib chiqqan holda, bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy moslashuvchanligi, hissiy barqarorligi va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish layoqati tahlil qilingan. Refleksiv faoliyat mexanizmlarining kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi o‘rni va uning pedagogik tizimdagi o‘ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyachilarini tayyorlash sifatini oshirishga va ularning pedagogik faoliyatdagi kognitiv hamda operatsional barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: refleksiv yondashuv, bo‘lajak tarbiyachi, kasbiy barqarorlik, pedagogik imkoniyat, kasbiy kompetensiya, hissiy turg‘unlik, o‘z-o‘zini baholash, maktabgacha ta’lim.

ANNOTATION. This scientific article comprehensively highlights the theoretical-methodological foundations and pedagogical opportunities of developing professional stability skills in future educators based on a reflexive approach. In the research, based on the requirements of the modern preschool education system, the professional adaptability, emotional stability, and ability to analyze problematic situations of future specialists are analyzed. The role of reflexive activity mechanisms in the formation of professional competencies and its specific characteristics in the pedagogical system are revealed. The results of the research serve to improve the quality of training educators of preschool educational organizations and to ensure their cognitive and operational stability in pedagogical activity.

Keywords: *reflexive approach, future educator, professional stability, pedagogical capability, professional competence, emotional stability, self-assessment, preschool education.*

АННОТАЦИЯ. В данной научной статье подробно освещены теоретико-методологические основы и педагогические возможности развития навыков профессиональной устойчивости у будущих воспитателей на основе рефлексивного подхода. В исследовании на основе требований современной системы дошкольного образования анализируются профессиональная адаптивность, эмоциональная устойчивость и способность к анализу проблемных ситуаций будущих специалистов. Раскрыта роль механизмов рефлексивной деятельности в формировании профессиональных компетенций и её специфические особенности в педагогической системе. Результаты исследования служат повышению качества подготовки воспитателей дошкольных образовательных организаций и обеспечению их когнитивной и операциональной устойчивости в педагогической деятельности. **Ключевые слова:** *рефлексивный подход, будущий воспитатель, профессиональная

устойчивость, педагогическая возможность, профессиональная компетенция, эмоциональная устойчивость, самооценка, дошкольное образование.*

KIRISH. Zamonaviy uzluksiz ta’lim tizimida yuqori malakali, chuqur kasbiy bilim va ko’nikmalarga ega, tez o’zgaruvchan ijtimoiy-pedagogik muhitga oson moslasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimidagi islohotlar bo’lajak tarbiyachilar shaxsiga va ularning kasbiy tayyorgarlik darajasiga mutlaqo yangicha talablarni qo’ymoqda. Bo’lajak tarbiyachining kasbiy barqarorligi uning pedagogik faoliyatini samarali tashkil etishi, turli psixologik va pedagogik qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli yengib o’tishi, stressli vaziyatlarda o’zini boshqara olishi hamda kasbiy faoliyat samaradorligini barqaror saqlab qolishida namoyon bo’ladi. Kasbiy barqarorlikni shakllantirishda refleksiv yondashuv alohida ahamiyatga ega. Refleksiya – bu faqatgina o’z harakatlarini tahlil qilish emas, balki shaxsning o’z kasbiy mahoratini, yutuq va kamchiliklarini chuqur anglagan holda, faoliyatni muntazam ravishda modifikatsiya qilib borish imkoniyatidir. Bo’lajak tarbiyachilarda refleksiv ko’nikmalarni rivojlantirish orqali ularda kasbiy barqarorlikning ichki mexanizmlari yuzaga keladi, bu esa ularning pedagogik yo’nalishdagi faoliyatini ongli ravishda boshqarishga zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR SHARHI Pedagogika va psixologiya fanlarida kasbiy barqarorlik hamda refleksiv yondashuv muammolari mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Jumladan, pedagogik faoliyatda barqarorlik va uning tarkibiy qismlari psixologik yondashuvlarda hissiy turg’unlik, stressga bardoshlilik hamda kasbiy moslashuvchanlik sifatida talqin qilinadi. Respublikamiz olimlaridan Sh.S.Shodmonova, F.R.Qodirova va boshqalar maktabgacha ta’lim mutaxassislarni tayyorlashda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish masalalarini o’rgangan bo’lsalar, refleksiv yondashuvning pedagogik jarayondagi o’rni xalqaro miqyosda D.Schön, J.Dewey kabi olimlar tomonidan metodologik jihatdan asoslangan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko’rsatadiki, aksariyat tadqiqotlarda kasbiy barqarorlik umumiy pedagogik kompetensiyalar tarkibida o’rganilgan bo’lsa-da, bo’lajak maktabgacha ta’lim tarbiyachilarining o’ziga xos faoliyat yo’nalishi va aynan refleksiv yondashuv asosida ushbu ko’nikmalarni rivojlantirishning yaxlit pedagogik imkoniyatlari tizimli ravishda to’liq ochib berilmagan.

METODOLOGIYA. Tadqiqot jarayonida muammoning mohiyatini tizimli va atroflicha o’rganish maqsadida kompleks metodlar majmuasidan foydalanildi. Jumladan:

- * Mavzuga oid pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni qiyosiy-tahlil qilish;
- * Bo’lajak tarbiyachilarning refleksivlik darajasini va kasbiy barqarorlik ko’rsatkichlarini aniqlashga qaratilgan so’rovnomalar va testlar (masalan, Kargasovning refleksivlik darajasini aniqlash metodikasi);
- * Pedagogik kuzatuv va oliy ta’lim jarayonida refleksiv topshiriqlarni tatbiq etish orqali tajriba-sinov ishlarini tashkil etish;
- * Olingan natijalarni matematik-statistik tahlil qilish.

Tadqiqot obyekti sifatida pedagogika oliy ta’lim muassasalarining "Maktabgacha ta’lim" yo’nalishi talabalari tanlab olindi va ularning o’quv-pedagogik faoliyatida refleksiv muhit yaratish imkoniyatlari sinovdan o’tkazildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tajriba-sinov ishlari shuni ko’rsatdiki, oliy ta’lim jarayonida an’anaviy o’qitish usullaridan farqli ravishda refleksiv yondashuvga asoslangan metodlarni (keys-

stadi, keys-savollar, o‘z-o‘zini baholash kundaliklari, portfolio va muammoli vaziyatli modellashtirish) qo‘llash bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy barqarorlik darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Refleksiv topshiriqlar va psixologik treninglar yordamida talabalarda stressga chidamlilik va o‘z-o‘zini boshqarish (*self-regulation*) ko‘nikmalari shakllantirildi. Natijada, talabalarining o‘z kasbiy faoliyatiga bo‘lgan ishonchi (*self-efficacy*) ortib, amaliyot davomida yuzaga keladigan kutilmagan pedagogik nizolar va muammoli vaziyatlarni to‘g‘ri tahlil qilish hamda ratsional qarorlar qabul qilish layoqati yuksaldi. Matematik tahlillar shuni ko‘rsatdiki, refleksiv treninglarda faol ishtirok etgan guruh talabalarining kasbiy barqarorlik ko‘rsatkichi nazorat guruhiga nisbatan o‘rtacha 23% ga yuqorilagan.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Bo‘lajak tarbiyachilarda kasbiy barqarorlik ko‘nikmalarini refleksiv yondashuv asosida rivojlantirish bugungi kun ta’lim tizimining dolzarb pedagogik imkoniyatlaridan biri hisoblanadi. Refleksiv faoliyat talabaning o‘z bilim va harakatlariga tashqaridan nazar tashlashi, kamchiliklarni mustaqil tuzatishi va doimiy o‘z-o‘zini rivojlantirishi uchun kuchli ichki motivator bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari va empirik tahlillarga asoslanib, quyidagi pedagogik tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Oliy ta’lim muassasalarining o‘quv rejalari va dasturlariga bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy barqarorligi va kasbiy refleksiyasini rivojlantirishga qaratilgan maxsus kurslar yoki seminar-treninglarni tizimli ravishda joriy etish;

2. Pedagogik amaliyot jarayonida talabalarining faqat amaliy topshiriqlarni bajarishini nazorat qilish bilan cheklanmay, balki ularni har bir kunlik faoliyatni chuqur tahlil qiluvchi "Refleksiv kundaliklar" va amaliy portfoliolar yuritishga yo‘naltirish;

3. Bo‘lajak tarbiyachilarning hissiy intellektini, stressga chidamliligini (stress-resilience) hamda qiyin pedagogik vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini oshirishga xizmat qiluvchi interaktiv amaliy mashg‘ulotlar ulushini ko‘paytirish.

Xulosa qilib aytganda, refleksiv yondashuv asosida talabalarining kasbiy barqarorligini rivojlantirish maktabgacha ta’lim muassasalari uchun raqobatbardosh, har qanday kutilmagan stressli muhitda to‘g‘ri pedagogik yechim topa oladigan va o‘z faoliyatini kreativ boshqaruvchi mutaxassislarni tayyorlashning muhim kafolatidir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Shodmonova Sh.S. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2014.
2. Qodirova F.R. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent, 2019.
3. Schön, D. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983.
4. Dewey, J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co, 1910.